

ALFA-KNIGA, 2010. [in Russian].

14. Erlich O. The Basis of Sociology of Law. Sankt Petersburg: LLC "University Publishing Consortium", 2011. [in Russian].
15. Brems E. Human Rights: Universality and Diversity. Hague/Boston/London: Martinus Nijhoff Publishers, 2001.
16. Hinkmann J. Philosophische Argumente fur und wider die Universalitat der Menschenrechte. Tectum Verlag, 1996.
17. Shynkaruk V. Myth as a phenomenon of culture. Herald of the National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts. 2018. № 4. С. 17-22.
18. Silbey, Susan S. Legal culture, and cultures of legality. Retrieved May 20, 2019, from web.mit.edu/ssilbey/www/pdf/legal_cu.pdf [in English].
19. Wessels L. Universality of human rights and cultural diversity: A Perspective. Retrieved May 20, 2019, from https://www.researchgate.net/publication/26634369_Universality_of_human_rights_and_cultural_diversity_A_Perspective. [in English].

Література

1. Бігун В.С. Євген Ерліх: життя і правознавча спадщина (актуальний науковий нарис). Проблеми філософії права. 2005. Том III. № 1-2. С. 105-126.
2. Виссон Л. Русские проблемы в английской речи. Слова и фразы в контексте двух культур. Москва: Р. Валент, 2005. 192 с.
3. Гирке О. фон. Историческая школа права и германисты. Основоположение социологии права. Санкт-Петербург: ООО «Университетский издательский консорциум», 2011. С. 36-72.
4. Жебровская К. Универсализм и релятивизм правовых ценностей: общее и особенное. LEGEA ŞI VIAȚA. 2015. № 9/3. С. 18-20.
5. Литвинов О. М. Право як феномен культури: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.12. Харків, 2016. 43 с.
6. Методика та інноватика загальнотеоретичної юриспруденції. За ред. Ю.М. Оборотова. Одеса: Фенікс, 2019. 420 с.
7. Павко А.І. Право і культура: методологічні проблеми взаємовпливу. Юридична наука. 2012. № 4. С. 12-18.
8. Петришин О.В. Право як соціальне явище: особливості юридичного підходу. Проблеми філософії права. 2006-2007. Том IV-V. С. 73-83.
9. Пуанкаре А. Последние мысли. Главы из книги. URL: <http://vivovoco.astronet.ru/VV/PAPERS/ECCE/POINT.HTM> (дата звернення: 20.05.2019).
10. Сорокин П.А. Социальная и культурная динамика. Москва: Астрель, 2006. 1176 с.
11. Фукуяма Ф. Сильное государство: Управление и мировой порядок в XXI веке. Москва: АСТ: ХРАНИТЕЛЬ, 2006. 220 с.
12. Хантингтон С. Столкновение цивилизаций. Москва: ООО «Издательство АСТ», 2003. 603 с.
13. Шпенглер О. Закат Западного мира; Очерки морфологии мировой истории. Москва: «Издательство АЛЬФА – КНИГА», 2010. 1085 с.
14. Эрlich O. Основоположение социологии права. Санкт-Петербург: ООО «Университетский издательский консорциум», 2011. 704 с.
15. Brems E. Human Rights: Universality and Diversity. Hague/Boston/London: Martinus Nijhoff Publishers, 2001. 592 p.
16. Hinkmann J. Philosophische Argumente fur und wider die Universalitat der Menschenrechte. Tectum Verlag, 1996. 130 s.
17. Shynkaruk V. Myth as a phenomenon of culture. Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. 2018. № 4. С. 17-22.
18. Silbey, Susan S. Legal culture and cultures of legality. URL: web.mit.edu/ssilbey/www/pdf/legal_cu.pdf (дата звернення: 20.05.2019).
19. Wessels L. Universality of human rights and cultural diversity: A Perspective URL: https://www.researchgate.net/publication/26634369_Universality_of_human_rights_and_cultural_diversity_A_Perspective (дата звернення: 20.05.2019).

Стаття надійшла до редакції 22.07.2019 р.

УДК 159.923:800.892+316.77 (043.3)
DOI: <https://doi.org/10.32461/2226-3209.3.2019.191798>

Лисенко Любов Володимирівна,
кандидат культурології, доцент,
доцент кафедри мов Національної музичної
академії України ім. П. І. Чайковського
ORCID: 0000-0002-9700-2576
lysenko.agapi@gmail.com

АНАЛІЗ ВПЛИВУ ЛІНГВОКУЛЬТУРИ НА МЕНТАЛЬНУ ІДЕНТИЧНІСТЬ ЕТНОСІВ

Мета статті - дати визначення терміна «ментальна ідентичність», з'ясувати різницю між поняттями «ментальність» і «менталітет», прослідкувавши їхню етимологію, а також дослідити сутність впливу лінгвокультурних чинників на формування ментальної ідентичності. **Методологія** дослідження ґрунтується на антропоцентричному підході до проблеми вивчення діалектичного взаємовпливу між мовою, мисленням і ментальною самоідентифікацією особистості в межах певних етнолінгвоспільнот. **Наукова новизна** полягає у визначенні ментальності як детермінованої лінгвокультурним тлом суб'єктивної, імпліцитної, частіше непрорефлектованої світоглядно-когнітивної настанови особистості, що має іноді усвідомлений, але найчастіше спонтанний характер прояву, зокрема через стереотипні оцінки й поведінкові моделі, латентні імпульси й автоматизми. **Висновки**. Ментальна ідентичність вибудовується шляхом ототожнення себе з менталітетом певної етнолінгвоспільноти. Її конструювання і детермінація здійснюються усвідомленими або підсвідомими колективними творчими зусиллями багатьох генерацій протягом багатоговікового історико-культурного розвитку під безпосереднім впливом лінгвокультурних чинників цієї етнолінгвоспільноти.

Ключові слова: лінгвокультура, ментальність, ментальна ідентичність, національна ідентичність, етнічна ідентичність, семіосфера, картина світу.

Лисенко Любов Владимировна, кандидат культурологии, доцент кафедры языков Национальной музыкальной академии Украины им. П. И. Чайковского

Анализ влияния лингвокультуры на ментальную идентичность этносов

Цель статьи - дать определение термина «ментальная идентичность», выявить разницу между понятиями «ментальность» и «менталитет», проследив их этимологию, а также исследовать сущность влияния лингвокультурных факторов на формирование ментальной идентичности. **Методология исследования** основывается на антропоцентрическом подходе к проблеме изучения диалектического взаимовлияния между языком, мышлением и ментальной самоидентификацией личности, в пределах определенных этнолингвосообществ. **Научная новизна** заключается в определении ментальности как детерминированной лингвокультурным фоном субъективной, имплицитной, чаще непрорефлективной мировоззренческо-когнитивной установки личности, которая имеет иногда осознанный, но чаще всего спонтанный характер проявления, в частности через стереотипные оценки и поведенческие модели, латентные импульсы и автоматизмы. **Выводы.** Ментальная идентичность выстраивается путем отождествления себя с менталитетом определенного этнолингвосообщества. Ее конструирование и детерминация осуществляются осознанными или подсознательными коллективными творческими усилиями многих поколений в течение многовекового историко-культурного развития под непосредственным влиянием лингвокультурных факторов этого этнолингвосообщества.

Ключевые слова: лингвокультура, ментальность, ментальная идентичность, национальная идентичность, этническая идентичность, семиосфера, картина мира.

Lysenko Liubov, Ph.D., Department of languages National Music Academy of Ukraine named after Petro Tchaikovsky

Analysis of the influence of linguaculture on mental identity of ethnoses

The purpose of the article is to define the term "mental identity", to find out the difference between the concepts of "mentality" and "mentality" by tracing their etymology, as well as to examine the essence of the influence of linguistic and cultural factors on the formation of mental identity. **The methodology** is based on an anthropocentric approach to the problem of studying the dialectic mutual influence between language, thinking and mental self-identification of a person within certain ethnolinguistic communities. **Scientific novelty** lies in the definition of mentality as a subjective, implicit, often non-reflective worldview-cognitive attitude of a person determined by the linguistic and cultural background, which sometimes has a conscious, but most often the spontaneous character of manifestation, in particular through stereotypical assessments and behavioral models, latent impulses and automatisms. **Conclusions.** Mental identity is built by identifying oneself with the mentality of a certain ethnolinguistic community. Its construction and determination are carried out by conscious or subconscious collective creative efforts of many generations during the centuries-old historical and cultural development under the direct influence of the linguistic and cultural factors of this ethnolinguistic community.

Key words: linguistic culture, mentality, mental identity, national identity, ethnic identity, semiosphere, world view.

Актуальність теми дослідження. В пліні історичного розвитку будь-якої етнолінгвоспільноти, синхронно з формуванням її побуту, ієрархії духовних і культурних цінностей, життєвих настанов, алгоритмів поведінки і традицій, формуються специфічні ментальні константи, що передаються з покоління в покоління. Вони стають стрижневими детермінантами етнічних культур і допомагають класифікувати та відрізнити ці етнічні культури серед інших за етноспецифічними ознаками. Питання, пов'язані з особливостями менталітетів у поєднанні з етнонаціональними лінгвокультурами, за останні двадцять років набули високої актуальності у наукових колах та в побутовій свідомості. Феномен менталітету як важливої складової духовно-культурного виміру людини та його не завжди універсальні, тобто загальнолюдські, характерні риси чітко проявляються і загострюються при зіткненні представників різних етнолінгвокультур.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню впливу лінгвокультурних чинників на формування ментальності різних етноспільнот присвячено праці багатьох лінгвістів і лінгвокультурологів. Українські і зарубіжні науковці [1; 2; 5; 6; 7; 8; 9] ґрунтовно аналізували й описували те, як певні лінгвокультурні константи моделюють етикетні сценарії, світоглядні орієнтири і поведінкові моделі народів – їх носіїв. Але питання впливу лінгвокультури на формування ментальної ідентичності досі не знайшло достатнього зацікавлення у вчених колах. Утім, у добу поширення політики мультикультуралізму, з якою пов'язана криза ідентичності європейських етносів, питання ментальної ідентичності заслуговує більшої уваги.

Мета дослідження - дати визначення терміна «ментальна ідентичність», з'ясувати, чи є різниця між поняттями «ментальність» і «менталітет», прослідкувати їхню етимологію, а також дослідити, яким чином лінгвокультурні чинники впливають на формування ментальної ідентичності.

Виклад основного матеріалу. Гуманітарне знання XXI ст. намагається дати відповідь на запитання, що робить неповторними, а отже, цінними самі по собі окремі особистості, етноси та нації, прагнучи здійснювати це в умовах глобалізації, яка не зменшує, а навпаки – лише посилює актуальність дослідження широкої проблематики ідентичності. На перший погляд це виглядає як певний парадокс, особливо, якщо врахувати контекст сучасного тренду до послідовної та всеохоплюючої економічної, соціальної, культурної, лінгвокультурної, світоглядної та інших видів інтеграції. Але цей парадокс знімається і стає цілком закономірним процесом, щойно ми звернемо увагу на те, що «кожен етнос і кожна національна мова в умовах всесвітнього взаємопроникнення і взаємовпливу народів і культур вмикає механізми опору проти стирання національних особливостей, проти втрати національних історичних цінностей і культурної спадщини» [3, 70], тобто проти втрати своєї національної, етнічної та лінгвокультурної ідентичності. Щоб знайти «відмічку» до розуміння цього процесу, варто, у відповідності з пріоритетами антропоцентричного підходу до вивчення лінгвокультур етноспільнот, сфокусувати увагу на такому феномені, як ментальна ідентичність в усій повноті його значення та проявів. А для цього важливо спочатку розглянути сутність поняття ідентичності взагалі та національної й етнічної ідентичності зокрема, а також пояснити, як саме впливає на їх формування лінгвокультурне поле етноспільноти.

Розпочати варто зі з'ясування змісту самого концепту «ідентичність», проте це неможливе без визначення органічно пов'язаних із ним, але контекстуально не синонімічних понять «ідентифікація»

та «самоідентифікація». Ці три поняття є досить різноплановими, тому пошлемося на А. Смирнову, яка зазначає, що поняття «ідентифікація передбачає процесуальність, тоді як поняття «ідентичність» означає результат: «Ідентифікація – це процес (психологічні і соціальні механізми), який призводить до ідентичності як до відносно кінцевого результату» [12, 12]. Слід додати, що термін «ідентифікація», згідно з «Філософським енциклопедичним словником» [14, 233], походить від пізньолатинського *identificare* і в буквальному сенсі означає ототожнення, уподібнення, впізнання, встановлення збігу об'єктів, чим також підкреслюється процесуальна складова, тобто – певна дія, скерована на встановлення ідентичності. Отже, ідентифікація або самоідентифікація є процесуальною дією, когнітивно-гносеологічним механізмом виявлення спільних або відмінних характеристик у співставленні різних споріднених чи неспоріднених об'єктів, тоді як ідентичність є результатом цього співставлення, тобто – вже сформованою даністю. При цьому весь процес фіксується на семіотичному рівні в ментальності носія ідентичності, стереотипізується і кодується в його поведінкових мотиваціях та картині світу. Ця стереотипізація вимагає введення у вжиток особливих знаків і символів відмінності, тобто ідентифікуючої атрибутики, наприклад: стандартів, геральдики, гімнів, обрядів, посвят, пантеону героїв і воєрогів тощо.

У сучасній науковій літературі представлена широка палітра класифікацій і типологій поняття «ідентичність». Ідентичності можуть поділятися на індивідуальні й групові, локальні й надлокальні, релятивні й фундаментальні, позитивні й негативні. Останні вміщують родові, племінні, расові, етнічні, субетнічні, національні і цивілізаційні ідентичності, тобто ґрунтуються на антропологічних, фізіологічних, лінгвокультурних, ідеологічних, релігійних та інших характеристиках. Через те, що поняття ідентичності в останні десятиліття впевнено увійшло у науковий та побутовий обіг, його зміст на інтуїтивно-поверхневому рівні сприймається й експлуатується як щось самоочевидне та самозрозуміле. Своєю популярністю воно завдячує тому, що «майже всі люди задаються питанням, що у них спільного з іншими громадянами і чим вони відрізняються від інших. Японці, зокрема, не можуть вирішити, належать вони до Азії (внаслідок географічного положення островів, історії і культури), чи до західної цивілізації, з якою їх пов'язують економічне процвітання, демократія і сучасний технічний рівень» [15, 35].

Звичайно, ідентичності кожного рівня заслуговують на ґрунтовне, деталізоване, всебічне вивчення, але в контексті даної роботи особлива роль відводиться поняттю «ментальна ідентичність». Тож задля його успішного введення можна обмежитися розглядом тих ідентичностей, складовою яких вона, неодмінно, є, а саме – національної та етнічної.

Національна ідентичність характеризує приналежність індивіда, народу або етносу до відповідної нації. Її основою є усталена спільнота, яка тривалий час проживає в межах однієї країни, поєднується спільною історичною долею, мовою та культурними і духовними цінностями. М. Степико підкреслює актуальність цієї ідентичності особливо в епоху глобалізації та інтеграції: «Входження держав до складу наднаціональних утворень супроводжується поступовою зміною структури та ієрархії колективних ідентичностей, корекцією ціннісних і світоглядних установок людей, зміною знакових і смислових систем, зрушеннями на осі координат «свій – чужий – співвітчизник – брат» тощо» [13, 177]. У свою чергу *етнічна* ідентичність, за визначенням К. Галушко, «це результат процесу емоційно-когнітивного самоототожнення суб'єкта з певною етнічною спільнотою, що виражене в почутті спільності з членами цієї групи і сприйнятті як цінностей її основних характеристик. Етнічна самоідентифікація формує суб'єктивний статус (етнічну ідентичність), який може не збігатися з об'єктивним статусом етнічної належності. Основним моментом у процесі усвідомлення власної етнічної приналежності вважається контакт з представниками іншого етносу» [4, 147].

М. Козловець наголошує на тому, що «на відміну від етнічної, національна ідентичність має більш динамічний характер, вона постійно перебуває у процесі формування. Нація, порівняно з етносом, є утворенням політико-правовим та соціально-економічним. Відтак, національна ідентичність спирається на свідомий вибір і залежить від раціонального усвідомлення окремою особою, етнічною групою, нацією спільних історичних, політичних, громадянських цінностей» [7, 7]. Тому можна стверджувати, що етнічна ідентичність радше спадкується і засвоюється людиною від попередніх поколінь, а національна ідентичність набувається в процесі виховання патріотизму під час освіти та іншої соціальної діяльності. Етнічна ідентичність є менш мінливим феноменом, стійкішим до змін, ніж національна, але все ж таки вона також може стати предметом вільного вибору людини. Найяскравіше про це свідчать міжнародні шлюби, особливо серед представників неспоріднених етнолінгвоспільнот, коли одне з подружжя, особливо при появі спільних дітей, етнічно реідентифікується, цілеспрямовано вибирає в структуру своєї особистості всі етноспецифічні чинники нової етнолінгвоспільноти, що дає можливість виховувати дітей в гомогенному полі етнічної ідентичності: «Одні ідентичності народжуються внаслідок дії нових соціокультурних процесів, інші зникають під їх впливом. Ідентичність змінюється з віком, із набуттям особистісного досвіду; на неї також впливає належність до соціальних, професійних і конфесійних груп, політичних і регіональних об'єднань» [7, 8].

Розглянувши специфіку національної та етнічної ідентичностей, можна перейти до введення поняття «ментальна ідентичність». Одразу ж зауважимо: вона корелює не лише з розглянутими ідентичностями, а й з культурною, мовною, лінгвокультурною, релігійною тощо. Згідно з нашою дефініцією,

ментальна ідентичність визначається як сукупність етноспецифічних ментальних рис, які виділяють певних представників етнолінгвоспільноти з-поміж інших. Ментальна ідентичність вибудовується шляхом ототожнення себе з менталітетом певної етнолінгвоспільноти. Її конструювання здійснюється колективними творчими зусиллями багатьох поколінь протягом багатовікового історико-культурного розвитку під безпосереднім впливом лінгвокультурних чинників цієї етнолінгвоспільноти.

Так само, як і етнічна та мовна ідентичності, ментальна ідентичність як готова даність передається у спадок радше на несвідомому рівні, аніж приймається або обирається вмотивовано та раціонально, як, наприклад, ідентичності національна або релігійна. І тому, будучи колективним феноменом, вона поєднує індивідів у межах однієї етноспільноти, підкреслюючи самотність їх духовності та культури й віддзеркалюючи своєрідність набутого ними суспільно-історичного, культурного та лінгвокультурного досвіду. Можна впевнено стверджувати, що так само, як і вищезгадані ідентичності, ментальна ідентичність етноспільноти оформлюється і трансформується під впливом різноманітних територіальних, культурних, мовних, лінгвокультурних, світоглядних, релігійних, родових та інших чинників. Тому механізм ментальної самоідентифікації є важливим процесом для будь-якого народу і його дія реалізується у вибудовуванні ієрархії духовних і моральних цінностей, моделях світогляду та світосприйняття, архетипах психологічних реакцій, стереотипах поведінки та алгоритмах конструювання завдань і прийняття рішень.

Отже, будучи багатовимірним синкретичним феноменом, ментальна ідентичність не може змінюватися за власним бажанням її носіїв або віяннями моди на ідеологію, на відміну від національної ідентичності, обумовленої перш за все історичними, політичними, економічними та соціальними чинниками, які, будучи самі по собі мінливими, зумовлюють її нестабільність, та етнічної, яка передбачає самоідентифікацію радше з зовнішніми атрибутами етносу, наприклад, фольклором, аніж його психологічно-світоглядними характеристиками. Зрозуміло також, що для кожної окремої людини, яка перебуває в ментальному полі власної етнолінгвоспільноти, неймовірно складним завданням (іноді нездійсненним) є чітко визначити в чому саме полягає специфіка її ментальної ідентичності, оскільки, сприймаючи свій менталітет а ріогі, як іманентну структурну складову своєї особистості, своє Я, «річ у собі», людина не диференціює його емпірично, а тому й не ідентифікує. Враховуючи цей чинник, в нашому дослідженні ми надаємо перевагу вивченню впливу лінгвокультури на конструювання саме ментальної ідентичності, тому що вважаємо її однією з найбільш стійких та сокровенних з усіх можливих ідентичностей людини. Ментальна ідентичність, безумовно, домінує за значенням впливу поміж інших, оскільки, будучи найближчою до духовної структури особистості, вона вміщує в собі найцінніші й найважливіші компоненти всіх інших ідентичностей і, таким чином, стає понад ними та детермінує їх.

Ментальна ідентичність є настільки комплексним феноменом, нібито культурним покровом її особистості, або, так би мовити, світоглядним «вбранням», що її важко раціонально регулювати або приховувати, адже між ментальністю та індивідуальністю людини фактично можна поставити знак тотожності. Проте вона далеко не поодиноким ідентифікаційним маркером особистостей, кожна з яких є носієм конгломерату ідентичностей у різних комбінаціях. Ці ідентичності можуть бути усвідомлено набуті, логічно між собою пов'язані та ієрархічно упорядковані – або навпаки, мати ознаки стихійно надбаних, хаотичних, неусвідомлених. В останньому випадку вони стають деструктивними елементами в розгортанні історичних подій – так відбувається, коли одна з ідентичностей починає диспропорційно превалювати над іншими, порушуючи таким чином гармонію гуманістичної ментальної картини світу людини. Іноді це є наслідком будь-якого з видів фанатизму (шовінізму, етноцентризму, релігійного екстремізму, лінгвофашизму тощо), нерідко це форсування ролі певної ідентичності в особистості людини відбувається з її власної волі або є наслідком суспільних ідеологічних впливів, результатом цілеспрямованої пропаганди.

Важливу тезу, яка виправдовує серйозну увагу сучасних науковців до цієї теми, ми знаходимо в книзі австрійського дослідника Д. Лархера. Автор констатує існування ризику маніпулювання ідентичностями з боку влади. Цей процес Д. Лархер метафорично називає *Identitätszaubereien*, тобто чаклування ідентичністю. Звичайно, задля певних, не завжди гуманних цілей, коли одна з ідентичностей (наприклад расова, етнічна, мовна або релігійна) підноситься на вершину Олімпу і задля її плекання все інше кладеться на вівтар, у тому числі і життя людей. Д. Лархер постулює: «...природної ідентичності, на яку посилаються при проведенні “етнічних чисток”, не існує. Бажаних Богу та біологічно обумовлених етнічних та (або) національних ідентичностей немає. Їх конструюють» [16, 28]. Розвиваючи цю думку, зауважимо очевидність того факту, що феномен ідентичності, який повинен слугувати об'єднанню та консолідації нації, сприяти розвитку її неповторної культури, у випадку зловживання легко перетворюється на знаряддя націонацидів, етноцидів, геноцидів, лінгвоцидів та ін. Це стає можливим, коли ідентифікація іншої людини або народу за мірилом расової, мовної, культурної, релігійної та іншої приналежності стає критерієм права на життя та самовираження. Тоді феномен ідентичності перетворюється з об'єкта наукової рефлексії на зброю для винищення тих, хто не вмістився в сконструйоване «прокрустове ложе» ідентифікаційних заготовок керуючої групи.

У плінні історичних подій індивідуальні та колективні ідентичності зазнають різноманітних трансформацій – як і все, пов'язане з людським буттям, вони не є один раз і назавжди зафіксованою даністю. Ці зміни далеко не завжди мають руйнівний, деструктивний характер, що повною мірою сто-

сується і ментальної ідентичності. Сконструйована під впливом етнонаціональних чинників та детермінована лінгвокультурним тлом і релігійним світоглядом, ментальна ідентичність, незважаючи на те, що є найстійкішою з-поміж інших, трансформується разом із ними. А для того, щоб ці зміни були позитивними, потрібен потужний конструктивний ментальний імпульс, приклади яких спробуємо віднайти у вітчизняній історії.

Отже, наукова новизна даного дослідження полягає у визначенні ментальності як детермінованої лінгвокультурним тлом суб'єктивної, імпліцитної, частіше непрорефлектованої світоглядно-когнітивної настанови особистості, що має іноді усвідомлений, але найчастіше спонтанний характер прояву, зокрема через стереотипні оцінки й поведінкові моделі, латентні імпульси й автоматизми.

Висновки. Ментальна ідентичність вибудовується шляхом ототожнення себе з менталітетом певної етнолінгвоспільноти. Її конструювання у детермінація здійснюються усвідомленими або підсвідомими колективними творчими зусиллями багатьох генерацій протягом багатовікового історико-культурного розвитку під безпосереднім впливом лінгвокультурних чинників цієї етнолінгвоспільноти. Ментальність закладається на підсвідомому рівні ще в дитинстві під пресупозиційним впливом лінгвокультури, що в діахронічній проекції ґрунтується на історичній пам'яті та культурних константах відповідної етнолінгвоспільноти. Тому, будучи головними етногенними чинниками, мова, культура та їхня синергія, тобто лінгвокультура, виступають визначальними об'єктами аналізу при дослідженні ментальності. Розглядаючи ментальність в якості лінгвокультурологічної категорії, можна констатувати, що *ментальна ідентичність є настільки комплементарним людській свідомості феноменом, так би мовити культурним покровом її особистості, своєрідним світоглядним вбранням, або аутентичним психолінгвоінтелектом, що її важко раціонально регулювати або приховувати, адже між ментальністю та індивідуальністю людини фактично можна поставити знак тотожності*. Проте вона далеко не поодиноким ідентифікаційним маркером особистостей, кожна з яких є носієм конгломерату ідентичностей (національна, етнічна, релігійна, культурна, соціальна, гендерна, політична та ін.) у різних комбінаціях.

Література

1. Болтвівець С. І. Мова як вираження національної психіки, душі й свідомості народу // Дивослово. 1994. № 7. С. 134–138.
2. Бурда-Лассен О. В. Переклад як процес декодування ментальної ідентичності нації (на матеріалі українських і німецьких етнолексем міфологічного походження) : дис. канд. філол. наук: 10.02.16 . Київ, 2004. 227 с.
3. Гаджихмедова Н. Н. Новые русские и западноевропейские заимствования в кумыкском языке // Известия Росийского государственного педагогического университета им. А. И. Герцена. 2008. № 61. С. 70–72.
4. Галушко К. Ю. Ідентичність // Соціологічна енциклопедія; [уклад. В. Г. Городяненко]. Київ : Академвидав, 2008. С. 147–148.
5. Гофф Ж. Ментальность: двусмысленная история // Историческая антропология: Зарубежные исследования в обзорах и рефератах. Москва : Российский государственный гуманитарный университет, 1996. С. 40–43.
6. Карасик В. И. Иная ментальность / В. И. Карасик, О. Г. Прохвачева, Я. В. Зубкова, Э. В. Грабарова. Москва : Гнозис, 2005. 352 с.
7. Козловець М. А. Ідентичність: поняття, структура і типи // Вісник Житомирського державного університету. 2011. Вип. 57. С. 3–9.
8. Корнилов О. А. Языковые картины мира как производные национальных менталитетов / 2-е изд., исправ. и доп. полн. Москва: ЧеРо, 2003. 349 с.
9. Красных В. В. Лингвокультурная идентичность Homo Loquens // Мир русского слова. 2007. № 4. С. 11–15.
10. Нагорна Л. П. Національна ідентичність в Україні. Київ : Бланк-Прес, 2002. 272 с.
11. Попова Е. В. Диалектика тождественности и самости в концепте идентичности // Ідентичність у сучасному соціумі : матеріали Міжнародної науково-теоретичної конференції. Донецьк : Юго-Восток, 2006. С. 75–76.
12. Смирнова А. Г. Идентичность в меняющемся мире / Смирнова А. Г., Киселёв И. Ю. Ярославль : Ярославский университет, 2002. 300 с.
13. Степико М. Т. Українська ідентичність: феномен і засади формування: монографія . Київ : Національний інститут стратегічних досліджень, 2011. 336 с.
14. Філософський енциклопедичний словник / голов. ред. В. І. Шинкарук. Київ : Абрис, 2002. 742 с.
15. Хантингтон С. Кто мы? Вызовы американской национальной идентичности / пер. с англ. А. Баширова. Москва : Транзиткнига, 2004. 635 с.
16. Эриксон Э. Идентичность: юность и кризис. Москва : Прогресс, 1996. 344 с.
17. Kunstreiten auf dem Lipizzaner der Identität / Larcher Dietmar, Gürses Hakan, Gümen Sedef et. al. Salzburg; Klagenfurt: Wieser, 1998. 230 s.

References

1. Boltivets, S. I. (1994). Language as an expression of the national psyche, soul and consciousness of the people. Dyvoslovo. no. 7. pp. 134–138 [in Ukrainian].
2. Burda-Lassen, O. V. (2004). Translation as a Decoding Process for Mental Identity of a Nation (based on material of Ukrainian and German ethnolexes of mythological origin). Kiev [in Ukrainian].
3. Gadhiakhmedova, N.N. (2008). New Russian and Western European borrowings in the Kumyk language. Izvestiya Rossiyskogo gosudarstvennogo pedagogicheskogo universiteta im. A. I. Gertsena. no. 61. pp. 70–72 [in Russian].
4. Galushko, K. Yu. (2008). Identity. Sotsiologichna entsyklopediia. Kiev: Akademvydav, pp. 147–148 [in Ukrainian].
5. Goff, J. (1996). Mentality: an ambiguous history. Historical anthropology: Foreign studies in reviews and essays. Moscow: Russian State University for the Humanities, pp. 40–43 [in Russian].
6. Karasik, V. I. (2005). Other mentality / V. I. Karasik, O. G. Prokhvacheva, Y. V. Zubkov, E. V. Grabarova. Moscow: Gnosis [in Russian].
7. Kozlovets, M. A. (2011). Identity: understanding, structure and tipi. Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnoho universytetu. vol. 57. pp. 3–9 [in Ukrainian].

8. Kornilov, O. A. (2003). Language pictures of the world as derivatives of national mentalities. Moscow: Chero [in Russian].
9. Krasnykh, V.V. (2007). Linguistic and cultural identity of Homo Loquens. Mir russkogo slova. No. 4. pp. 11-15 [in Russian].
10. Nagorna, L.P. (2002). National identity in Ukraine. Kyiv: Blank-Press [in Ukrainian].
11. Popova, E.V. (2006). Dialectics of identity and self in the concept of identity. Identity in the current social media. Donetsk: Yugo-Vostok, pp. 75–76 [in Russian].
12. Smirnova, A. G. (2002). Identity in a changing world / Smirnova A. G., Kiselev I. Yu. Yaroslavl: Yaroslavl University [in Russian].
13. Stepiko, M. T. (2011). Ukrainian Identity: The Phenomenon and the Foundations of Formation. Kiev: National Institute for Strategic Studies [in Ukrainian].
14. Philosophical Encyclopedic Dictionary. Kyiv: Abris [in Ukrainian].
15. Huntington, S. (2004). Who are we? Challenges of American National Identity / per. from English A. Bashirova. Moscow: Tranzitkniga [in Russian].
16. Erickson, E. (1998). Identity: Youth and crisis. Moscow: Progress [in Russian].
17. Kunstreiben auf dem Lipizzaner der Identität/Larcher Dietmar, Gürses Hakan, Gümen Sedef et. al. Salzburg; Klagenfurt: Wieser, 1998. 230 s.

Стаття надійшла до редакції 22.07.2019 р.

УДК 008:323.15(497.12)
DOI: <https://doi.org/10.32461/2226-3209.3.2019.191800>

Філіна Тетяна Вікторівна
кандидат історичних наук,
доцент кафедри арт-менеджменту
та івент-технологій
Національної академії керівних кадрів
культури і мистецтв
ORCID 0000-0002-0685-8177
tfilina01@gmail.com

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КУЛЬТУРНИХ ПОТРЕБ НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН У СЛОВАЦЬКІЙ РЕСПУБЛІЦІ (частина I: нормативно-правова база)

Мета дослідження – аналіз сучасного стану забезпечення культурних потреб національних меншин у Словацькій Республіці. **Методологія** дослідження носить міждисциплінарний характер і полягає у сукупності методів: аналізу і синтезу, описового, нормативно-аналітичного. **Наукова новизна** отриманих результатів полягає у комплексному аналізі законодавства Словацької Республіки в системі забезпечення культурних потреб національних меншин та етнічних груп. **Висновки.** У результаті дослідження було встановлено, що Словацька Республіка, як член світового співтовариства, у системі забезпечення культурних потреб національних меншин покладається на міжнародні документи таких організацій як ООН, Рада Європи та ОБСЄ. Основні права національних меншин прописані в Конституції та законах Словаччини. Усі громадяни Словацької Республіки мають рівні права незалежно від їх національної приналежності. Держава всіляко сприяє розвитку матеріальної та духовної культури національних меншин. Таким чином, громадянам Словацької Республіки, що належать до національних меншин та етнічних груп, надано можливість розвивати свою матеріальну та духовну культуру, використовувати гарантовані державою права, втілювати в життя можливості, надані словацьким законодавством.

Ключові слова: національна меншина, етнічна група, права національних меншин, забезпечення культурних потреб національних меншин.

Філіна Тетяна Вікторівна, кандидат історичних наук, доцент кафедри арт-менеджменту і івент-технологій Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв

Нормативно-правова база забезпечення культурних потреб національних меншин в Словацькій Республіці (частина I: нормативно-правова база)

Цель исследования анализ современного состояния обеспечения культурных потребностей национальных меньшинств в Словацкой Республике. **Методология** исследования носит междисциплинарный характер и состоит из совокупности методов: анализа и синтеза, описательного, нормативно-аналитического. **Научная новизна** полученных результатов заключается в комплексном анализе законодательства Словацкой Республики в системе обеспечения культурных потребностей национальных меньшинств и этнических групп. **Выводы.** В результате исследования было установлено, что Словацкая Республика, как член мирового сообщества, в системе обеспечения культурных потребностей национальных меньшинств полагается на международные документы таких организаций как ООН, Совет Европы и ОБСЕ. Основные права национальных меньшинств прописаны в Конституции и законах Словакии. Все граждане Словацкой Республики имеют равные права независимо от их национальной принадлежности. Государство всячески способствует развитию материальной и духовной культуры национальных меньшинств. Таким образом, гражданам Словацкой Республики, принадлежащим к национальным меньшинствам и этническим группам, предоставлена возможность развивать свою материальную и духовную культуру, использовать гарантированные государством права, воплощать в жизнь возможности, предоставляемые словацким законодательством.

Ключевые слова: национальное меньшинство, этническая группа права национальных меньшинств, обеспечение культурных потребностей национальных меньшинств.

Filina Tetyana, candidate of historical sciences, Associate Professor of Department of Art-Management and Event Technologies National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts

Ensuring of National Minorities Cultural Needs in Slovak Republic (part I: Regulatory Framework)

The purpose of the article is to analyze the current state of national minorities' rights ensuring in the Slovak Republic. **The methodology** of the study is interdisciplinary combining analysis and synthesis, description, regulatory analytical research. **Scientific novelty** of the received results lies in the complex analysis of legislation ensuring national minorities and ethnic groups' rights in the Slovak Republic. **Conclusions.** Slovak Republic legislation on national minorities' rights are based on the UN, European Council and